

1. 2024-yilgi dunyo mamlakatlari inklyuzivlik indeksi natijalariga ko'ra Yangi Zelandiya 81.21 ball ko'rsatkich bilan birinchi o'rinni egallagan bo'lsa, Portugaliya va Norvegiya 2-3-o'rinlarda qayd etilib, mos ravishda 78.52 hamda 77.43 ballik natija ko'rsatgan.

2. Yevropa davlatlarining rivojlangan turizm infratuzilmasini inklyuziv sharoitlar mavjudligi nuqtai nazaridan o'rganish maqsadida 20 ta poytaxt shaharlarning joylashtirish vositalarini booking.com sayti orqali tahlil qildik.

3. Turizm maqsadlarida sayohatga chiquvchi nogironligi bor insonlarning 25 foizi sayohat davomida turli xildagi to'siqlar va murakkabliklarga duch kelishi aniqlangan bo'lib, oddiy sayohatchilarda bu ko'rsatkich 10 foizni tashkil etadi.

4. Euromonitor international tadqiqotlari natijasida taqdim etilgan eng yaxshi destinatsiyalarning joylashtirish vositalari inklyuzivligini aniqladik. Buning uchun 7000 dan ortiq xodimlar faoliyat yurituvchi, 7 ta asosiy bozorni qamrab olgan, 4,5 milliondan ziyod joylashtirish vositalari haqida ma'lumotlar bazasini shakllantirgan hamda 39 tilda foydalanish imkoniyati taqdim etilgan Agoda platformasi ma'lumotlaridan foydalandik. 2024-yilning eng yaxshi destinatsiyalari tahlili amalga oshirilib, Istanbul, London, Gongkong, Makka, Antaliya, Dubay, Makao, Parij hamda Kuala Lumpur destinatsiyalari joylashtirish vositalari inklyuzivligi borasidagi natijalarni qo'lga kiritdik.

5. Yevropa mamlakatlari tajribasidan kelib chiqib, destinatsiyalar inklyuzivligini ta'minlashda turizm xizmatlariga ixtisoslashgan obyektlar va ularga yondosh hududlarda qulay infratuzilmani shakllantirishning o'zigina yetarli emasligini, asosiy maqsad birinchi navbatda, mahalliy aholining hayot darajasini ko'tarish, taklif tizimi shakllantirilayotgan hudud imkoniyatlarini ijtimoiy zaif qatlamga hamda turli xususiyat va omillarga ko'ra farqli bo'lgan insonlarga moslashtirish, to'siqlarsiz, universal muhit yaratish zarur ekanligini aniqladik.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Achillas C. et al. (2002). Digital platform for strengthening accessibility of tourist destinations in the Pieria Region //Olympus International Conference on Supply Chains. – Cham : Springer Nature Switzerland,. – C. 99-106.

2. Hussain A., Fisher D., Espiner S. (2017). Transport infrastructure and social inclusion: A case study of tourism in the region of Gilgit-Baltistan. Social Inclusion (ISSN: 2183–2803) Volume 5, Issue 4, Pages 196–208.

3. Loehr J. et al. (2021). Safer destinations, healthier staff and happier tourists: Opportunities for inclusive water, sanitation and hygiene in tourism //Tourism management perspectives. 40. – C. 100883.

4. UNWTO. (2018). Globafit&idt. Global Report on Inclusive Tourism Destinations Model and success stories. Pages 6-110.

5. <https://belonging.berkeley.edu/inclusiveness-index/index-results>

6. <https://www.comparethemarket.com.au/travel-insurance/features/accessible-travel-destinations-2024/>

7. <https://www.booking.com> ma'lumotlari asosida muallif ishlanmasi

XORAZM VILOYATIDA ZIYORAT TURIZMINING BUGUNGI HOLATI

Ibragimova Mohigul Tangribergan qizi –

O'XIA magistranti

e-mail: mohigulibragimovaa29@icloud.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada Xorazm viloyatidagi ziyorat turizmining bugungi holati tahlil qilinadi. Maqolada viloyatdagi diniy obidalar va ziyoratgohlarning salohiyati, ziyorat turizmining rivojlanishiga qaratilgan so'nggi yillardagi ishlanmalar, amalga oshirilayotgan chora-tadbirlar va mavjud muammolar haqida batafsil ma'lumot beriladi. Shuningdek, ziyorat turizmining iqtisodiy va madaniy ahamiyati, xizmat ko'rsatish sifatini oshirish va mahalliy aholining turizm sohasiga jalb qilinishi zarurati muhokama qilinadi. Maqola Xorazm viloyatida

ziyorat turizmi sohasining rivojlanishi uchun zarur bo'lgan strategiyalarni taqdim etadi va bu soha bo'yicha kelajakdagi rivojlanish istiqbollari haqida tavsiyalar beradi.

Kalit so'zlar: Ziyorat turizmi, Xorazm viloyati, diniy obidalar, infratuzilma rivoji, mahalliy aholi, xizmat ko'rsatish sifati, marketing faoliyati, turizm strategiyalari

Kirish: Ziyorat turizmi, diniy va madaniy qadriyatlar bilan bog'liq bo'lib, so'nggi yillarda dunyo bo'yicha ommalashmoqda. O'zbekistonning turizm sohasida ziyorat turizmi o'zining alohida o'rni va ahamiyatiga ega, chunki mamlakatda ko'plab diniy va madaniy yodgorliklar mavjud. Xususan, Xorazm viloyati ziyorat turizmi uchun muhim hududlardan biridir. Bu mintaqqa, nafaqat o'zining tarixiy, balki diniy yodgorliklari bilan ham ajralib turadi. Xorazmda joylashgan qadimiy ziyoratgohlar va muqaddas joylar bu sohada katta turistik salohiyatni taqdim etadi.

Bugungi kunda Xorazm viloyatida ziyorat turizmining rivojlanishi, nafaqat diniy sayohatlar, balki mintaqaviy iqtisodiyotni rivojlantirishga ham katta ta'sir ko'rsatmoqda. Ziyorat turizmi nafaqat diniy ahamiyatga ega bo'lgan joylarni tashrif buyuradigan sayyohlar uchun, balki turizm infratuzilmasi va xizmat ko'rsatish sohasida yangi ish o'rinlari yaratish, mahalliy aholini turizm faoliyatiga jalb etish imkonini beradi. Shuningdek, bu soha mintaqaning madaniy merosini saqlash va targ'ib qilishda muhim rol o'ynaydi.

Ziyorat turizmi sohasining dolzarbligi va zaruriyati, nafaqat diniy sayohatlarni qo'llab-quvvatlash, balki Xorazm viloyatining iqtisodiy rivojlanishini ham jadallashtirishda katta ahamiyat kasb etadi. Ziyorat turizmining rivojlanishi mahalliy aholi uchun yangi imkoniyatlarni yaratib, mintaqaning madaniy va iqtisodiy jihatdan barqaror rivojlanishiga hissa qo'shadi. Shu bois, ushbu maqola Xorazm viloyatidagi ziyorat turizmining bugungi holatini tahlil qilish va uning salohiyatini oshirish uchun zarur bo'lgan chora-tadbirlarni ko'rsatishga qaratilgan.

Asosiy qism: Xorazm viloyatidagi ziyorat turizmi sohasining rivojlanishi so'nggi yillarda sezilarli darajada o'sib bormoqda. Xususan, viloyatdagi diniy va madaniy obidalar, shuningdek, ziyoratgohlar va muqaddas joylar sayyohlar uchun jozibador manzilga aylanmoqda. Xorazm, o'zining qadimiy tarixiy merosi va diniy yodgorliklari bilan nafaqat O'zbekiston, balki Markaziy Osiyo bo'ylab ham e'tibor qozonmoqda. Bu viloyatda joylashgan ko'plab ziyoratgohlar, masalan, Xivada joylashgan Ichan-Qala majmuasi, Avliyo O'qchi va boshqa ko'plab diniy obidalar turistlar tomonidan katta qiziqish bilan tashrif buyurilmoqda.

1. **Ziyorat turizmi infratuzilmasining rivojlanishi.** Xorazm viloyatida ziyorat turizmining rivojlanishiga qaratilgan bir qator yirik loyihalar amalga oshirilmoqda. Viloyat hokimligi va turizm idoralari tomonidan tashkil etilgan turistik yo'nalishlar, yangi ziyoratgohlarni saqlash va rekonstruksiya qilish ishlari, ayniqsa, Xiva shahrida amalga oshirilmoqda. Bu yerda tarixiy obidalar va diniy yodgorliklarni saqlash bo'yicha sa'y-harakatlar kuchaygan. 2023-yil boshida Xivada turizm infratuzilmasini rivojlantirish bo'yicha yangi strategiya ishlab chiqilgan bo'lib, u viloyatdagi ziyorat turizmi salohiyatini oshirishga qaratilgan.

2. **Tashrif buyuruvchilar sonining oshishi.** So'nggi yillarda Xorazm viloyatiga ziyorat turizmi orqali tashrif buyuruvchilar soni sezilarli darajada ortdi. 2022-yilda Xorazm viloyatiga tashrif buyurgan turistlar soni 2019-yilga nisbatan 20% ga ko'paydi. Ayniqsa, Xivaga kelgan ziyoratchilar soni yil sayin oshib bormoqda. 2023-yilning birinchi yarmida viloyatga tashrif buyurgan ziyoratchilarning umumiy soni 100,000 kishidan oshdi, ulardan 60% dan ortig'i diniy va madaniy obidalarga qiziqish bilan kelgan. Bu esa Xorazmda ziyorat turizmining salohiyatini namoyon etadi.

3. **Turizmni qo'llab-quvvatlash uchun davlat dasturlari.** O'zbekiston Respublikasi Prezidenti tomonidan qabul qilingan "Turizmni rivojlantirish" dasturi doirasida Xorazm viloyatida ziyorat turizmini rivojlantirishga alohida e'tibor qaratilgan. Xorazm viloyatida yangi ziyoratgohlar va madaniy obidalar ro'yxati yangilandi, bu esa diniy turizmni qo'llab-quvvatlashga xizmat qiladi. Mahalliy turizm kompaniyalari va davlat tashkilotlari o'rtasidagi hamkorlikni mustahkamlashga qaratilgan chora-tadbirlar amalga oshirildi³¹.

³¹ Yusupov, M. A. (2023). Ziyorat turizmi va uning iqtisodiy ahamiyati. Tashkent: Iqtisodiyot nashriyoti.

4. **Ziyorat turizmi uchun yangi yo'nalishlar va paketlar.** Xorazm viloyatida yangi turistik paketlar ishlab chiqilgan bo'lib, ular ziyoratchilarga bir nechta muqaddas joylarni o'z ichiga olgan sayohatlarni taqdim etadi. Masalan, ziyoratchilar uchun maxsus dasturlar, ular Xiva va boshqa muqaddas joylarni ko'rish uchun turistik paketlar tashkil etmoqda. Ushbu paketlar nafaqat diniy sayohatlarni, balki viloyatning madaniy merosi va tarixini o'rganish imkoniyatini ham taqdim etadi.

Ziyorat turizmining so'nggi yillardagi o'sishi O'zbekiston statistika ma'lumotlari asosida tasdiqlangan. 2023-yil yakunlariga ko'ra, Xorazm viloyatiga tashrif buyurgan ziyoratchilar soni 2022-yilga nisbatan 25% ga oshgan. Ziyoratchilar orasida eng ko'p tashrif buyurgan mamlakatlar qatorida Rossiya, Qozog'iston, Turkiya, Eron va Saudiya Arabistoni kabi davlatlar mavjud. Shuningdek, viloyatda yirik ziyoratgohlar va madaniy obidalarni saqlash bo'yicha ko'plab ishlanmalar amalga oshirilmoqda, bu esa turistlarga yuqori sifatli xizmat ko'rsatishni ta'minlaydi.

Xorazm viloyatidagi ziyorat turizmi sohasidagi yangiliklar va o'sish, mintaqaning iqtisodiy va madaniy rivojlanishiga katta ta'sir ko'rsatmoqda. Viloyatdagi ziyoratgohlarning jozibadorligi va yangi turizm infratuzilmasi yaratish bo'yicha amalga oshirilgan ishlar Xorazmni ziyorat turizmi uchun muhim manzilga aylantirdi³². Bu boradagi ishlanmalar va tashkiliy chora-tadbirlar viloyatning global turizm xaritasidagi o'rnini mustahkamlashga xizmat qiladi.

Xorazm viloyatida ziyorat turizmining rivojlanishi bilan birga bir qator muammolar ham yuzaga kelmoqda. Bu muammolarni hal qilish va ziyorat turizmiga bo'lgan talabni yanada oshirish uchun bir qancha chora-tadbirlarni ko'rish zarur.

1. **Infratuzilmaning yetarli darajada rivojlanmaganligi.** Ziyorat turizmining rivojlanishida asosiy to'sqinliklardan biri infratuzilmaning yetarli darajada rivojlanmaganligi hisoblanadi. Xorazm viloyatidagi ziyoratgohlar va diniy obidalar ko'plab sayyohlar uchun jozibador bo'lishiga qaramay, yo'l infratuzilmasi, transport xizmatlari va mehmonxonalar tizimi hali ham kamchiliklarga ega. Ziyorat turizmi uchun maxsus yo'nalishlar va transport xizmatlarini rivojlantirish, yo'l infratuzilmasini modernizatsiya qilish va mehmonxona tarmog'ini kengaytirish zarur. Shu bilan birga, davlat va xususiy sektor o'rtasida hamkorlikni kuchaytirish, yangi turistik komplekslar qurish va zamonaviy mehmonxona xizmatlarini joriy etish muhim ahamiyatga ega.

2. **Xizmat ko'rsatish sifatining pastligi.** Ziyorat turizmi sohasida xizmat ko'rsatish sifati hamda turistlarga ko'rsatiladigan xizmatlar darajasi ba'zan xalqaro standartlarga mos kelmaydi. Bu esa sayyohlarning salbiy taassurotlar qoldirishi va mintaqaga qaytib kelmaslikka olib kelishi mumkin. Ziyorat turizmi uchun xodimlar malakasini oshirish, xizmat ko'rsatish sohasida xalqaro tajribalarni joriy etish va turistlarga professional xizmat ko'rsatish darajasini yuqori saqlash zarur. Turizm kompaniyalari va mehmonxonalar uchun maxsus treninglar tashkil etish, shuningdek, sayohatchilarni kutib olishda yangi uslublarni qo'llash muhimdir.

3. **Mahalliy aholining ziyorat turizmidan foydalanish darajasining pastligi.** Mahalliy aholi ziyorat turizmidan to'liq foydalana olmayapti. Ular faqatgina diniy va madaniy obidalarni tashrif buyuruvchi sayyohlarni qabul qilishdan ko'ra, turizmdan iqtisodiy foyda olishni yaxshi tushunmaydilar. Bu esa ziyorat turizmiga bog'liq iqtisodiy imkoniyatlarning to'liq amalga oshirilmasligiga olib keladi. Mahalliy aholini turizm sohasiga jalb qilish va ularga turizmning iqtisodiy foydalari haqida tushuntirish ishlarini kuchaytirish zarur. Mahalliy aholi uchun ziyorat turizmida ishtirok etish, mehmonxona va restoran xizmatlarini taqdim etish, va turistik yo'nalishlarda ko'mak berish imkoniyatlarini yaratish orqali iqtisodiy rivojlanishni ta'minlash mumkin.

4. **Reklama va marketing faoliyatining yetarli emasligi.** Xorazm viloyatining ziyorat turizmi salohiyati haqida chet el sayyohlariga yetarli darajada ma'lumot yetkazilmayapti. Bu esa viloyatning turistik imkoniyatlaridan foydalanuvchi chet ellik ziyoratchilar sonining past bo'lishiga olib kelmoqda. Xorazm viloyatining ziyorat turizmi salohiyatini global darajada tanitish

³² Mamatov, S. K., & Qosimov, B. S. (2022). Turizm va madaniy merosni saqlash. O'zbekiston turizm ilmiy jurnali, 12(2), 45-52.

uchun marketing va reklama faoliyatini kuchaytirish zarur³³. Onlayn platformalarda, jumladan, turizm saytlarida va ijtimoiy tarmoqlarda viloyatdagi diniy va madaniy obidalar haqida ma'lumotlar berish, turizmni targ'ib qilishda reklama kampaniyalarini yo'lga qo'yish kerak.

5. **Ziyoratgohlarning eskirishi va konservatsiya masalalari.** Xorazm viloyatidagi ba'zi ziyoratgohlar eskirgan va ularning konservatsiyasi masalasi dolzarb hisoblanadi. Ushbu obidalar va diniy joylar nafaqat ziyoratchilar, balki tarixiy va madaniy meros sifatida saqlanishi lozim.

Ziyoratgohlarni saqlash va konservatsiya qilish uchun maxsus dasturlar ishlab chiqish zarur. Bu dasturlar doirasida ziyoratgohlarni modernizatsiya qilish, ularning saqlanishini ta'minlash va turizmga moslashtirish ishlari amalga oshirilishi kerak. Shu bilan birga, xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlikda konservatsiya va tiklash ishlari olib borilishi mumkin.

Xorazm viloyatida ziyorat turizmi omillari (2022-2023)³⁴

Omillar	2023 Yilda (%)	2022 Yilda (%)
Ziyoratgohlar soni	90	85
Ziyoratchilar soni (2023)	25	20
Infratuzilma rivoji	60	55
Xizmat ko'rsatish sifati	55	50
Marketing va reklama yati	45	40
Mahalliy aholi ishtiroki	35	30

Jadvalga ko'ra, 2023-yilda Xorazm viloyatidagi ziyorat turizmi omillari bo'yicha ba'zi ijobiy o'zgarishlar kuzatilgan. Ziyoratgohlar soni 2022-yildan 2023-yilgacha 5% ga oshgan bo'lib, bu viloyatdagi diniy va madaniy obidalar sonining ortishini ko'rsatadi. Ziyoratchilar soni 2023-yilda 25% ni tashkil etgan, bu esa 2022-yilga nisbatan 5% oshgan. Infratuzilma rivoji 60% ga yetib, 2022-yildan 5%ga oshgan bo'lsa-da, hali ham rivojlanish uchun keng imkoniyatlar mavjud. Xizmat ko'rsatish sifati 55% ga oshgan, bu esa viloyatdagi turizm xizmatlari darajasining yaxshilanishini bildiradi. Marketing va reklama faoliyati ham 5%ga o'sib, 45% ni tashkil etgan. Bu turizmni targ'ib qilishga qaratilgan ishlarning samaradorligini ko'rsatadi. Mahalliy aholi ishtiroki esa 35% ga yetib, o'tgan yildan 5%ga ko'paygan. Bu mahalliy aholini turizm faoliyatiga jalb qilishda muhim o'sishni anglatadi.

Shunday qilib, Xorazm viloyatida ziyorat turizmi sohasida ba'zi muhim o'zgarishlar amalga oshirilgan bo'lsa-da, mavjud muammolarni hal qilish uchun yana ko'proq chora-tadbirlar talab etiladi.

Xorazm viloyatida ziyorat turizmining rivojlanishi uchun mavjud muammolarni hal etish zarur. Infratuzilma, xizmat ko'rsatish sifati, mahalliy aholini jalb qilish, marketing faoliyatining kuchaytirilishi va ziyoratgohlarning saqlanishi kabi masalalar ziyorat turizmining rivojlanishiga to'sqinlik qilmoqda. Ushbu muammolarni yechish orqali Xorazm viloyatini ziyorat turizmi sohasida katta imkoniyatlarga ega mintaqaga aylantirish mumkin.

Xulosa: Xorazm viloyatidagi ziyorat turizmi bugungi kunda mintaqaning iqtisodiy va madaniy rivojlanishida muhim rol o'ynamoqda. Viloyatdagi qadimiy diniy obidalar va ziyoratgohlar, nafaqat diniy sayohatlar uchun, balki madaniy merosni saqlash va targ'ib qilish uchun ham katta salohiyatga ega. So'nggi yillarda amalga oshirilgan infratuzilma rivojlanishi, ziyorat turizmi uchun yangi yo'nalishlar va paketlarning joriy etilishi bu sohaning rivojlanishiga sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda.

³³ Jahon Sayyohlik Tashkiloti (UNWTO). (2022). Pilgrimage tourism: Trends and opportunities. <https://www.unwto.org>

³⁴ O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi ma'lumotlarida muallif ishlanmasi.

Shu bilan birga, ziyorat turizmining rivojlanishida bir qator muammolar ham mavjud. Infratuzilmaning yetarli darajada rivojlanmaganligi, xizmat ko'rsatish sifatining pastligi, mahalliy aholining turizmdan foydalana olish darajasining pastligi va reklama faoliyatining etishmasligi kabi omillar viloyatning turizm salohiyatini to'liq amalga oshirishga to'sqinlik qilmoqda. Bu muammolarni hal qilish uchun zamonaviy transport tizimini rivojlantirish, xizmat ko'rsatish sifatini oshirish, mahalliy aholini turizm faoliyatiga jalb qilish, reklama va marketingni kuchaytirish, shuningdek, ziyoratgohlarni saqlash va konservatsiya qilish bo'yicha chora-tadbirlar ko'rish zarur.

Umuman olganda, Xorazm viloyatidagi ziyorat turizmi sohasining rivojlanishi, uning salohiyatini to'liq amalga oshirish uchun zarur bo'lgan chora-tadbirlar bilan bog'liq. Agar muammolarni samarali yechish uchun tegishli chora-tadbirlar amalga oshirilsa, Xorazm viloyati ziyorat turizmi sohasida yirik markazga aylanishi va mamlakatning iqtisodiy o'sishiga sezilarli hissa qo'shishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Yusupov, M. A. (2023). Ziyorat turizmi va uning iqtisodiy ahamiyati. Tashkent: Iqtisodiyot nashriyoti.
2. Mamatov, S. K., & Qosimov, B. S. (2022). Turizm va madaniy merosni saqlash. O'zbekiston turizm ilmiy jurnali, 12(2), 45-52.
3. Jahon Sayyohlik Tashkiloti (UNWTO). (2022). Pilgrimage tourism: Trends and opportunities. <https://www.unwto.org>

BUXORO VILOYATIDA ZIYORAT TURIZMINI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI

Abdusalomova Farida Olimjon qizi

O'zbekiston xalqaro islom akademiyasi, magistranti

Ilmiy rahbar: DSc, prof. O.Astanakulov

abdusalomovafarida5@gmail.com

Annotatsiya: Bugungi kunda turizm eng jadal rivojlanayotgan va ahamiyatli soha sifatida e'tirof etiladi. Jahon iqtisodiy o'sishining asosiy omili sifatida turizm e'tirof etiladi. Buxoro o'zining boy tarixi, madaniyati, ilm-fan rivojidagi o'rni bilan "Sharq durdonasi" nomi bilan mashhur. Bu noyob me'moriy yodgorliklarga ega voqea, buyuk allomalar yetishib chiqqan zamindir. Ushbu maqolada turizm infratuzilmasini rivojlantirish, xizmat sifatini oshirish va innovatsion yondashuvlardan foydalanish imkoniyatlari muhokama qilinadi va Buxoroda turizmning rivojlanish tendensiyalari va istiqbollari tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: turizm, iqtisodiy o'sish, farovonlik, turizm islohatlari, ziyoratgohlar, ziyoratchi, potentsial, texnik-iqtisodiy asoslar.

Аннотация: Сегодня туризм признан одной из наиболее динамично развивающихся и значимых отраслей. Он рассматривается как важнейший фактор глобального экономического роста. Бухара, с её богатым историческим и культурным наследием, а также значительным вкладом в развитие науки, широко известна как «Жемчужина Востока». Этот оазис уникальных архитектурных памятников является родиной великих учёных и мыслителей. В данной статье рассматриваются возможности развития туристической инфраструктуры, улучшения качества обслуживания и внедрения инновационных подходов, а также проводится анализ тенденций и перспектив развития туризма в Бухаре.

Ключевые слова: туризм, экономический рост, благосостояние, реформы в туризме, достопримечательности, паломник, потенциал, технико-экономические основы.

Abstract: Today, tourism is recognized as one of the most rapidly developing and important sectors. It is considered a key driver of global economic growth. Bukhara, with its rich history, culture, and significant role in the advancement of science, is renowned as the "Pearl of the East". This city, an oasis of unique architectural monuments, is the birthplace of great scholars. This article discusses opportunities for developing tourism infrastructure, enhancing service